

Kerk St-Pieter, Kiezegem

DEEL I : ALGEMENE INLEIDENDE GESCHIEDENIS

De situering van het kerkgebouw, volgens de kaarten van Ferraris (omstreeks 1770) en C.J.Popp (omstreeks 1850):

Atlas der Buurtwegen (gis.vlaamsbrabant.be), ca 1844

Verschillende bronnen vermelden het volgende :

De kroniekschrijver Gilles d'Orval vermeldt het dorp als een der uithoeken van het oude graafschap Brunengerunz (10e - 11e eeuw). Zo wordt Kiezegem vermeld in 1155. Later behoorde Kiezegem, samen met Meensel, tot de Meierij van Halen. Wat de rechtsmacht betreft, viel Kiezegem onder de schepensbank van Gemp (St Joris-Winge).

Te Kiezegem zou, op een niet nader bepaald tijdstip, een kleine Commanderij van de ridderorde van Malta opgericht zijn. De voornaamste heerlijkheid was in de 14e en 15e eeuw in het bezit van het geslacht Rampaert, nadien van de familie Van der Noot. In 1675 werd deze heerlijkheid tot baronie verheven.

Waarschijnlijk waren het recht de pastoor aan de bisschop voor te stellen ter benoeming (begeevingsrecht) en de tienden oorspronkelijk in het bezit van de Commanderij van Malta, die tot het onderhoud van het kerkgebouw verplicht was; toen er geen commandeur meer verbleef, gingen deze rechten over aan de Commanderij van Chantraine (nabij Geldenaken), en toen dit laatste huis opgeheven werd in 1773, aan de Commanderij van Tienen.

Het Hof van Kiezegem

De oorsprong van de kerk van Kiezegem ligt waarschijnlijk bij het 'Hof van Kiezegem' dat vlakbij gelegen was....

Van oudsher vormde Kiezegem een heerlijkheid, waarvan de zetel gevestigd was in het Hof van Kiezegem. Dit hof vormde een geheel met de kerk, wat erop wijst dat de kerk van Kiezegem oorspronkelijk een "eigen kerk" geweest is. In de vroege middeleeuwen waren er veel "eigen kerken", die in het bezit waren van een particulier persoon, meestal van een adellijke familie, die met het eigendomsrecht ook het begeevingsrecht (benoeming van de pastoor) had.

Wegens de al te grote inmenging van de heren in kerkelijke zaken, werd dit recht in de 12de eeuw veranderd in een patronaatsrecht, waardoor de eigenaar de "Patroon" van de kerk werd : hij mocht de pastoor niet meer zelf benoemen, maar alleen een kandidaat voor de benoeming aan de bisschop voordragen.

Van het vroegere Hof van Kiezegem, dat o.a. in 1530 wordt vermeld als "Hof van Kieseken", blijft thans nog het woonhuis over met de stallen; de rest werd afgebroken. Het overblijvende gebouw heeft weliswaar een versleten dak en bouwvallige muren, maar toch is het nog een indrukwekkend bouwwerk met zijn kruisramen en zijn spitse gevels. De heerlijkheid Kiezegem, met ook het Hof van Kiezegem, was in de 14de eeuw in handen gekomen van een vazal van de hertog van Brabant, Rampaert of Rampars geheten. Tot het einde van de 15de eeuw waren leden van dit geslacht Rampaert heer van Kiezegem : de eerste Rampaert werd opgevolgd door zijn zoon Hendrik, dan door diens broer Jan (1374), vervolgens door Iwein I, zoon van Jan, Iwein II (1416) en Mattheus (1417), zonen van Iwein I, Iwein III (1444), zoon van Mattheus, en Iwein IV (1459), zoon van Iwein III. Iwein IV werd opgevolgd door zijn dochter Catharina (1497), die trouwde met Adriaan van der Noot, uit een bekend Brussels geslacht. Leden van dit geslacht waren tot op het einde van de 18de eeuw heer of, sinds 1615, baron van Kiezegem en eigenaar van het Hof van Kiezegem.

Het oorspronkelijke hof van de familie Rampaert was betrekkelijk klein, ook al werd het "de Burg" genoemd. Het omvatte een woonhuis, een boomgaard en twee vijvers, gelegen tussen de kerk en de commanderij, samen een bunder (1,32 ha) groot, met nog zes bunder bos en vijf bunder weide, in totaal twaalf bunder (ongeveer 16 ha). In 1675, onder Leonardus van der Noot, werd er echter 80 bunder grond aan het hof toegevoegd, zodat toen minstens 92 bunder of 123 ha omvatte.

Toen Leopold Van der Kelen, burgemeester van Leuven, in 1889 het Hof van Kiezegem kocht, was dit een gewone pachthoeve geworden. Huurder was toen Remy Vollen, burgemeester van Meensel-Kiezegem, die met de hoeve slechts enkele hectaren grond huurde. De overige bij het hof horende gronden werden aan verscheidene andere inwoners van het dorp verhuurd. Een vijver bij de hoeve was toen nog het enige overblijfsel van de oude burch van de geslachten Rampaert en Van der Noot.

Toch was het Hof van Kiezegem toen, op het einde van de 19de eeuw, nog de belangrijkste werkgever op het dorp. Er was immers ook een grote brouwerij aan verbonden, die Remy Vollen samen met de hoeve huurde en exploiteerde. Deze brouwerij voorzag ook de omliggende gemeenten van bier. Naar het schijnt vertrokken er elke morgen zeventien bierwagens, volgeladen, elk door een span paarden getrokken, van het hof.

Personaatshof of commanderij...wordt nog onderzocht en verschijnt in een volgend deel.

Op een niet nader bepaald moment, werd er in Kiezegem een kleine commanderij van de Orde van Malta gesticht. Deze kreeg dan het patronaatsrecht en de tienden van de St-Pieterskerk.

Als oudste vorm van deze naam vermeldt Wauters in 1440 Personaet hof. Het Middelnederlandse "personaet" betekende "het ambt van persoon, d.i. pastoor". Het Personaatshof was dus een hoeve die toebehoorde aan de pastoor, in dit geval van Kiezegem.

Op geestelijk gebied hing Kiezegem dan af van de ridders van Malta, die dus in het dorp een kleine commanderij gesticht hadden. Deze commanderij, die eigenlijk weinig belangrijk was, was verbonden met die van Binkom, die eerst zelfstandig was en daarna afhankelijk van de commanderij van Chantraine (bij Geldenaken); volgens J. en L. Ulens had de commandeur van Binkom het recht de pastoor van Kiezegem te benoemen. Later ging dit

begeevingsrecht echter over naar de commandeur van Chantraine en toen ook deze commanderij in 1773 werd opgeheven, naar de commandeur van dezelfde orde te Tienen.

In "De oude vryheid Montenaken of historisch en werkelijk afbeeldsel eener vrij gemeente in Haspengouw" A Kempeneers, 1861 wordt het volgende vermeld :

Commanderij ? ".....Aan het hoofd van de orde stond de grootmeester, die eerst resideerde in Jerusalem, later in Rhodos en nog later in Malta. De orde was onderverdeeld in Tongen die nog eens onderverdeeld waren in priorijen. Onze gewesten behoorde tot de Priorij van Frankrijk met zetel in Parijs. De priorij was nog eens onderverdeeld in Balijes en Commanderijen. De huizen in Oost-Brabant vielen allen onder de Commanderij van Chantraine of Chantereine. Chantraine ligt in Huppaye in Waals-Brabant iets ten zuidoosten van Geldenaken. Vier huizen van Chantraine lagen in Oost-Brabant namelijk, Leuven, Binkom, Boschelle (Hakendover) en Walsbergen (Wommersom). Van de huizen in Leuven en Binkom rest er niets meer, maar de huizen van Boschelle en Walsbergen bestaan nog steeds...." In hoeverre kan men dan spreken van een echte commanderij in Kiezegem .. eerder een bijhuis ?

— 763 —

Binchum (Benkom¹) et celle de Kieseghem (Kiesecom²) qui dépendaient précédemment de Chantraine. Il était tenu d'en entretenir et réparer les églises ainsi que celles de Heelen³, d'Orsmael⁴, de Weser⁵ et de Basse-Epine⁶, quoique la collation de ces dernières

De vroegere commanderij van Kiezegem werd later Persoonshof genoemd, omdat de pastoor er woonde ("persoon" was vroeger een synoniem van "pastoor"). Dit Persoonshof stond op hetzelfde perceel als de huidige pastorie, maar dan recht tegenover de weg naar Meensel. Over de geschiedenis van de commanderij van Kiezegem is zeer weinig bekend. Alleen de huidige pastorie herinnert er ons nog aan, doordat ze in haar omgeving het uitzicht heeft van een oud kasteel, ook al dateert ze pas van het jaar 1904.

In de parochieregisters is terug te vinden dat de toenmalige pastoor Johannes Ghens omstreeks 1600, religieus is van de orde van Sint Jans te Jeruzalem , later de Orde van Malta.

Oorspronkelijk persoonshof (tekening J De Bruyn)

oorspronkelijke deur (bemerkt Maltezer kruis)

Huidige pastorij, vroeger en nu.....
Abdij van Grimbergen - archief nog te bezoeken

Tijdens de 19de eeuw werd / was de kerk afhankelijk van de Norbertijnenabdij van Grimbergen.

Bronnen:

Oost-Brabant, "I Het Mooie Hageland", 1965

www.oostbrabant.org

"Géographie et histoire des communes Belges", continuation par Alphonse Wauters, 1882

Brochure "Open monumentendag 1993", document over Meensel-Kiezegem

doodsprentjes

www.kirkipa.be : inventaris van het kunstpatrimonium van de kerk

Interviews : Koster Alfons Stas, Theo Craeninckx, Guido Hendrickx, Jozef De Bruyn, Fernand Stas, Jean Daenen, Josee De Bruyn, Marcel Morren, Frans Goethuys,.....

Winkler Prins encyclopedie van Vlaanderen, 1974

"Kerkelijke kunst in het oude landdecaanaat Diest", 1982

Kaart van C.J. Popp

Kaart van Ferraris

Ordre de Malte. Les commanderies du grand-prieuré de France d'après les documents inédits conservés aux Archives nationales à Paris, Eugène Mannier, 1872

<http://www.adolphus.nl/sitemap.html#christenasceten>

Tekening J De Bruyn

www.hakendover.be/geschiedenis.asp?a=read&i=91

Tekening J Halflants

De Brabantse folklore, nummers 161-164

La Belgique ancienne et moderne: Arrondissement de Louvain. Canton de Glabbeek. Canton de Léau, Jules Tarlier , 1963

Quaestiones annui concursûs Mechliniensis ab anno 1745 ad 1776

Almanach du clergé catholique romain des pays bas – 1826

<http://erfgoedbank.tielt-winge.be>

"De oude vryheid Montenaken of historisch en werkelijk afbeeldsel eener vrij gemeente in Haspengouw" A Kempeneers, 1861

<http://gis.vlaamsbrabant.be/webgis/bin/view/AtlasBuurtwegen>

'Turnhout in het verleden en het heden: Volume ' 1905

Geschiedenis der gemeente Neerlinter, 1968

De bewerkte parochieregisters van Kiezegem St-Petrus, G Vandenbosch

Oorlog in Tielt-Winge, 2005, Gemeentebestuur van Tielt-Winge